

הסידות בפרשה

הרב יצחק שפירא

פרשת שמות

מה הכוונה כשקוראים לו "השם"?

למה חשוב למשה לדעת מה השם של הקב"ה?, איך בן הזוג שלי עוזר לי לראות את עצמי? ואיפה מוצאים את ה'?

שמותיו של ה'

במהלך הפרשיות הקרובות אנו מגלים דגש רב על עניין שמותיו של הקדוש ברוך הוא. זה מתחיל כבר בפרשתנו, כאשר משה רבנו שואל במעמד הסנה מה עליו לענות לבני ישראל אם יבקשו לדעת "מה שמו", והקדוש ברוך הוא משיב לו בביטוי המיוחד "אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה" ואומר לו להשיב כי "אֶהְיֶה" הוא זה ששלח אותו אליהם. מצד שני, אנו רואים בפרשה את פרעה הרשע שטוען בגאווה "מִי הוּא' אֲשֶׁר אֶשְׁמַע בְּקוֹלוֹ, לֹא יִדְעֹתִי אֶת הוּא'".

גם בפרשה הבאה התורה מספרת לנו על ההבדל בין ההתגלות לאבות בשם "אֵל שְׁדִי" לבין הגילוי המיוחד של שם הו' שלא נודע להם כפי שהוא עומד להתגלות כעת, וזהו עניין חשוב שבו נתעמק בעזרת ה' בשבוע הבא. גם בהמשך הדרך, במעמד עשרת הדברות, מופיע הציווי החמור "לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם הוּא' אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹן", המלמד אותנו על גודל החשיבות של שמו של ה'. מתוך כל המקומות הללו עולה הצורך להתבונן ולהבין מהי המשמעות של מושג ה"שם" בכלל, ומהו עניינו של שם ה' בפרט.

ואמרו לי מה שמו

נתחיל בהתבוננות בדו-שיח שבין משה רבנו לקדוש ברוך הוא. כאשר ה' מבקש ממשה ללכת ולגאול את ישראל, משה מעלה טענה ושואל: "וְאָמְרוּ לִי מָה שְׁמוֹ מָה אֶמַר אֲלֵיהֶם". טענתו של משה הייתה שאין לנו יכולת לצייר או לתפוס את מציאות ה' בתוכנו; כביכול, אין לנו דרך "לקרוא לו בשם" ולהמשיך אותו לתוך הנפש שלנו, כי הוא נעלה מכל השגה. על כך עונה לו הקדוש ברוך הוא: "אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה", ומוסיף "אֶהְיֶה שְׁלַחֲנִי אֲלֵיכֶם". כאן אנו צריכים לשאול, מהי בעצם התשובה שהשיב ה' למשה רבנו, וכיצד השם הזה פותח פתח לקשר בינינו לבין ה'? כמו כן, מדוע למרות שה' אומר למשה ש"אהיה" הוא שמו, אנו לא

מוצאים בהמשך התורה שמה או עם ישראל משתמשים בשם "אהיה" כלפי ה', אלא בשם "הוי"?

הרשימו של השם

כדי להבין את העומק של מושג השמות, אנו חוזרים אחורה אל ספר בראשית, למקום שבו אנו פוגשים לראשונה את הכוח המיוחד של נתינת השם. התורה מספרת לנו שלאחר שהקדוש ברוך הוא קבע כי "לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו", הוא הביא לפני אדם הראשון את כל חיות השדה ועוף השמים כדי לראות איזה שם הוא יבחר לתת להם, וכפי שמעיד הכתוב: "וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו". רק לאחר נתינת השמות לכל החיות, מצינת התורה כי "ולאדם לא מצא עזר כנגדו", ורק אז פועל הקדוש ברוך הוא ובורא את חוה מתוכו.

נתינת שם לדבר מסוים אינה רק פעולה חיצונית, אלא היא מבטאת את היכולת שלנו להמשיך את אותו הדבר אל תוך הנפש פנימה, עד שהוא הופך להיות חלק בלתי נפרד מאיתנו. כאשר אנו פוגשים משהו שנמצא מחוץ לנו, הקריאה בשם מעידה על כך שאותו דבר הותיר בנו רושם עמוק, עד שהחויה הזו כבר שוכנת בתוכנו בצורה כזו שאנו יכולים לעורר אותה מתוך עצמנו, גם ללא הצורך לפגוש שוב בדבר שנמצא בחוץ.

את התהליך הזה ניתן להבין דרך המושג "רשימו", שבו רמוזות המילים "רש" ו"שם". בתחילה, כשאנו נפגשים במציאות חדשה או באדם אחר, אנו מרגישים שהוא חסר לנו, בבחינת "רש", ומתוך כך עולה בנו הרצון שאותה חוויה תבוא ותשכון בתוך עולמנו הפנימי. בשלב הבא אנו קוראים לדבר בשם, ומשמעות הדבר היא שאנו יכולים לייצר אותו בתוכנו, ולהמשיך את הנוכחות שלו בתוך הנפש שלנו. בדרך זו, השם הופך להיות הכלי שדרכו המציאות שפגשנו הופכת לחלק קבוע מעולמנו.

האם אדם יכול להמשיך את עצמו?

כעת אנו חוזרים אל סיפורו של אדם הראשון בתוך הגן. כאשר הוא קורא שמות לכל החיות, הוא מגלה שהוא אכן מצליח לקחת את המפגש עם היצורים שנמצאים מחוץ לו ולהמשיך אותם פנימה אל תוך נפשו. אולם, כאן עולה שאלה עמוקה: האם הוא מסוגל להמשיך גם את עצמו לעצמו? כלומר, האם הוא יכול לחוות את המהות של עצמו בתור מפגש כמו עם דברים חיצוניים? דבר זה נראה כביכול בלתי אפשרי, ועל כך נאמר כי "ולאדם לא מצא עזר כנגדו".

אך הקדוש ברוך הוא מראה לאדם שישנה אפשרות כזו, והיא נעשית על ידי יצירת זולת מתוכו. כאשר ה' בורא את חוה, אדם אומר עליה: "לזאת יקרא אשה כי מאיש לקחה זאת". בנקודה זו קורה דבר פלא: מצד אחד חוה נחשבת זולת העומד בפני עצמו, ולכן אדם יכול לקרוא לה בשם ולהמשיך אותה אל נפשו; אך מצד שני, כיוון שהיא נלקחה מתוכו והיא חלק ממנו, הרי שברגע שהוא קורא לה הוא בעצם קורא לעצמו.

כאשר ה' רוצה לברוא את חוה, הוא רוצה שהאדם יתפוס את מהותה - שהיא חלק מעצמיו, היא נמשכת ממנו והיא חלק ממנו ממש. אם האדם לא יתפוס מהי חוה בשבילו, היא תהיה עבורו כמו עוד בעל חיים. השלב הראשון שנצרך כדי שאדם הראשון יכיר בכך, הוא קודם כל על ידי שיקרא שמות לכל בעלי החיים, ויגלה שכל השמות הללו הם נפרדים ממנו. לאחר מכן, כאשר מגיעה חווה ואדם הראשון נותן לה שם, הוא מגלה שזהו השם שלו בעצמו.

לפי זה, זו הדרך שבה האדם מצליח להמשיך את עצמו - הוא מוציא מתוכו זולת שנראה כביכול כמישהו אחר הנמצא בחוץ, אך באמת הוא חלק ממנו ממש.

ה' ממשיך את עצמו אלינו

מכאן אנו שבים אל התשובה שהשיב הקדוש ברוך הוא למשה רבנו. טענתו של משה הייתה שאין לנו יכולת לצייר או לתפוס את מציאות ה' בתוכנו; כביכול, אין לנו דרך "לקרוא לו בשם" ולהמשיך אותו לתוך הנפש שלנו, כי הוא נעלה מכל השגה.

על כך עונה ה' במילים "אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה". התשובה היא שאמנם אתם מצד עצמכם אינכם יכולים להמשיך אותי אליכם, אך אני יכול להמשיך את עצמי אליכם. בדיוק כפי שאצל אדם הראשון ראינו שהוא המשיך את עצמו על ידי כך שיצר חלק ממנו שיהיה כביכול מחוץ לו, כך הקדוש ברוך הוא ממשיך את עצמו אלינו על ידי שהוא עושה אותנו ורואה אותנו כחלק ממנו.

ממילא, אף על פי שאין לנו יכולת להמשיך את הבורא אלינו בכוחנו, הקדוש ברוך הוא מבטיח לנו: "אֶהְיֶה". בכל מקום שבו אתם תקראו לי ותבטאו את הרצון והתשוקה שלכם להמשיך אותי אליכם - שם אני ממש נמצא. לכן על אף שאנו לא קוראים לה' בשם "אהיה", אלא בשם "הוי", אך שם "אהיה" הוא השם שמאפשר לנו בכלל לקרוא לה' ושהוא ייענה לקריאתנו. הקשר נוצר לא משום שאנו תפסנו אותו, אלא משום שהוא בחר להמשיך את עצמו אלינו ולהיות נוכח בכל מקום שבו אנו קוראים בשמו.

שבת שלום!

בית המדרש 'עוד יוסף חי'

